

Nové nebo faunisticky zajímavé nálezy druhů čeledí Milichiidae a Carnidae (Diptera) z Československa

Jindřich Roháček — František Gregor

V nejbližší budoucnosti mají vyjít tiskem dvě souborné publikace týkající se fauny dvoukřídlého hmyzu ČSSR — *Enumeratio (Checklist) insectorum bohemoslovakiae a Diptera Slovenska*, které v současné době připravuje tým československých odborníků. Považujeme proto za účelné pokud možno v předstihu zveřejnit některé faunisticky důležité nálezy druhů čeledí *Milichiidae* a *Carnidae*, zejména prvnálezy z hlavních územních celků Československa.

Obě uvedené čeledi patří k málo prozkoumaným a opomíjeným skupinám dvoukřídlých, kde je každý nový údaj cenným přínosem. To platí i pro faunistiku této skupiny v ČSSR, zejména pokud jde o *Milichiidae*, kde novější údaje chybějí vůbec. Výzkumu čeledi *Carnidae*, zvláště rodu *Meoneura*, byla v poslední době přece jen věnována zvýšená pozornost, což se odrazilo v řadě pozoruhodných objevů, včetně 3 druhů nových pro vědu (Gregor 1973; Papp 1978; Gregor & Papp 1981).

Poděkování

Za ochotnou determinaci většiny studovaného materiálu děkujeme dr. L. Pappovi, CSc. (Budapest). Dr. M. Barták, CSc. (Praha) a dr. J. Máca (Soběslav) nám laskavě poskytli svoje nálezy ke studiu.

Přehled druhů

Milichiidae

Milchia speciosa Meigen, 1830

Druh známý z jižní Evropy, severní Afriky, Malé Asie i východního Palearktu (Hennig 1937). Naši republikou pravděpodobně prochází severní hranice areálu rozšíření tohoto habituálně nápadného druhu. Níže uvedený nález potvrzuje starý údaj z okolí Brna (Cizík 1908). Imága se vyskytuje v lesích na březích vod, ale vývoj není znám (Papp 1978).

Studovaný materiál: Moravia mer. occ., Ivančice, 1♀ 22. 5. 1955, J. Rozsypal leg., F. Gregor det. et coll.

Milichiella argyrogaster (Perrier, 1876)

V Palearktické oblasti široce rozšířený, ale všude velmi vzácný druh (Hennig 1937). Z ČSSR dosud nebyl jeho výskyt hlášen, jsou však známé nálezy z Rakouska (Hennig 1937) a Maďarska (Papp 1978). Larvy žijí pravděpodobně pod kůrou, jinak není z bionomie nic známo. Nový druh pro Československo.

Studovaný materiál: Slovakia mer., Čenkov nr. Stárovo, 3♀ 5.-6. 1982, smyk na podrostu lesa, J. Roháček leg., L. Papp det., coll. Slezské muzeum Opava.

Phyllomyza equitans (Hendel, 1919)

Vzácný druh, popsaný z Československa (okolí Opavy — Hendel 1919, 1924), později nalezený i jinde ve střední Evropě, u Leningradu a na Amuru (Hennig 1937; Papp 1978). Larvy byly objeveny v dřevním trouchu a v hnězdě mravence *Lasius fuliginosus*; u imág byla zaznamenána phoresie na ploštici *Dolycoris baccarum* [cf. Hennig 1937]. Druh je nový pro území Slovenska.

Studovaný materiál: Slovakia or., Slov. kras—Zadielská planina, 1♂ 17. 6. 1981, smyk na louce, J. Roháček leg., L. Papp det., coll. Slezské muzeum Opava.

Phyllomyza flavitarsis (Meigen, 1830)

Rovněž vzácný druh zjištěný v Anglii, Německu a Maďarsku. Způsob života není dosud znám (Hennig 1937; Papp 1978). Uvedené nálezy jsou první v Československu.

Studovaný materiál: Slovakia centr., Kremnické pohorie, Turček env., 1♀ 22. 8., 3♀ 23. 8., 2♀ 24. 8., 1♀ 26. 8., 4♀ 27. 8. a 1♀ 28. 8. 1979, všechny nalezeny na okně lovecké chaty, J. Roháček leg., L. Papp det., coll. Slezské muzeum Opava.

Phyllomyza securicornis Fallén, 1823

Holarktický druh, poměrně často hlášený ze střední Evropy; je znám i z ČSSR (Dokouch 1962; Máca 1976; starší údaje je nutno revidovat). Larva je patrně myrmekobiontní (zjištěna u *Formica rufa*); imága byla sbírána v lučních i lesních biotopech (Hennig 1937; Papp 1978).

Studovaný materiál: Bohemia sept., Harrachov, 1♀ VII. 1952, Macek leg., L. Papp det., coll. Slezské muzeum Opava.

Phyllomyza donisthorpei Schmitz, 1923

Velice málo známý druh. Typové exempláře byly vychovány z hnězda mravenců *Lasius fuliginosus*, dospělci se vyskytují převážně v lesnatých oblastech (Papp 1978). Druh byl dosud hlášen jen z Anglie, Francie a Maďarska (Papp 1978) a je tedy nový pro území Československa.

Studovaný materiál: Bohemia sept., Harrachov, 1♀ VII. 1952, Macek leg.; Slovakia or., Turňa n. B., 1♂ 15. 6. 1982, smyk na bažinaté louce, J. Roháček leg., L. Papp det., coll. Slezské muzeum Opava; Slovakia or., Fiľakovo, 1♂ 12. 5. 1981, M. Barták leg. et coll., L. Papp det.

Neophyllomyza acyglossa (Villeenueve, 1920)

Středoevropský druh, hlášený i od Leningradu (Hennig 1937). Bionomie neznámá, imága byla pozorována v lesích na dubových a topolových nádorech, na květech a na mrtvém hmyzu (Papp 1978). Z ČSSR uvádí tento druh pouze Papp (1978) ze Slovenska (Tátraháza = Mlýnceky, o. Poprad). Studovaný exemplář je prvním dokladem o výskytu tohoto druhu na Moravě.

Studovaný materiál: Moravia sept., H. Jeseník Mts.—rašelinště Rejvíz, 1♂ 10. 6. 1980, smyk na rašelinné louce, J. Roháček leg., L. Papp det., coll. Slezské muzeum Opava.

Leptometopa niveipennis (Ströbl, 1900)

Siroce rozšířený a hojný druh, především v teplejších oblastech Palearktické oblasti. Bionomie je prakticky neznámá; dospělci byli chy-

táni na květech a rákosu (Hennig 1937; Papp 1978). V Maďarsku byl druh zjištěn na řadě lokalit, proto nálezy na jižním Slovensku nepřekvapují, přestože jsou první z území ČSSR.

Studovaný materiál: Slovakia mer., Kamenín nr. Štúrovo (slanisko), 2♀ 31. 5., 1♂ 8♀ 3. 6. 1982, smyk na bažinaté louce, J. Roháček leg., L. Papp det., coll. Slezské muzeum Opava.

Madiza pachymera Becker, 1908

O způsobu života tohoto vzácného druhu, který byl dosud zjištěn jen na dvou lokalitách v Maďarsku a Chorvatsku (Papp 1978), není zatím nic známo. Níže uvedený nález je nejen první z území ČSSR, ale představuje i dosud nejsevernější naleziště druhu v Evropě.

Studovaný materiál: Slovakia centr., Kremnické pohorie, Turček env., 1♀ 28. 6. 1979, na okně lovecké chaty, J. Roháček leg., L. Papp det., coll. Slezské muzeum Opava.

Carnidae

Hemeromyia anthracina Collin, 1949

Druh původně popsáný z Libye, nedávno objevený také v Maďarsku (Papp 1978). Bionomie je zcela neznámá. Druh i rod jsou nové pro území Československa; zjištěná lokalita je současně nejsevernějším známým místem výskytu.

Studovaný materiál: Bohemia centr., Praha—Ruzyně, 7♂ 4♀ 1. 6., 1♀ 22. 6. 1982, smyk na podrostu ve větrolamu, M. Barták leg. et coll., L. Papp det., 3♂ 2♀ in coll. Slezské muzeum Opava.

Meoneura minutissima (Zetterstedt, 1860)

Málo sbíraný druh, známý ze Švédska, Anglie, Maďarska a Československa (Papp 1978). Z ČSSR publikovali nálezy Doskočil (1962 — Rychlebské hory) a Gregor (1973 — Pavlovské vrchy). Imága byla sbírána na exkrementech (Gregor 1973; Gregor & Papp 1981). Nový druh pro Slovensko.

Studovaný materiál: Slovakia or., Slovenský kras—Zadielská planina, 3♂ 1♀ 5. 9. 1980, ovčí exkrementy, J. Roháček leg., L. Papp det., coll. Slezské muzeum Opava.

Meoneura flavifacies Collin, 1930

Siroce rozšířený holarktický druh známý ze střední a severní části Nearktické oblasti, Mongolska, Himálaje a Evropy (Hennig 1937; Papp 1978). V Československu byl tento druh nalezen na několika lokalitách v Čechách, na severní Moravě a na západním Slovensku (Doskočil 1962; Gregor & Papp 1981). Dospělci se vyskytují na exkrementech a preferují chladnější a vlhčí biotopy (Gregor & Papp 1981).

Studovaný materiál: Moravia sept., Klokočov nr. Vítkov, 1♂ 1♀ 27. 5. 1977, kravský exkrement; H. Jeseník Mts.-rašelinště Rejvíz, 1♀ 18. 7. 1979, smyk na rašelinisti; Slovakia or., Slovenský kras—Zadielská planina, 1♀ 5. 9. 1980, ovčí exkrement; Zadieľ, 1♀ 15. 6. 1982, vše J. Roháček leg., L. Papp det., coll. Slezské muzeum Opava.

Meoneura neglecta Collin, 1930

Druh známý z Anglie, Německa, okolí Leningradu, Maďarska a tří míst v Československu; Doskočil (1962) jej uvádí z Rychlebských hor, Papp (1978) z Vysokých Tater a Gregor & Papp (1981) ze západních Čech. Bionomie je prakticky neznámá; imága byla sbírána na výkalech skotu a do pastí typu Skufin na pastvinách (Gregor & Papp 1981).

Studovaný materiál: Slovakia centr., Kremnické pohorie, Turček env., 1♂ 28. 6. 1979, smyk na louce, J. Roháček leg., L. Papp det., coll. Slezské muzeum, Opava.

Meoneura prima (Becker, 1903)

(syn *Meoneura seducta* Collin, 1937)

Široce rozšířený holarktický druh s těžištěm výskytu v jižní části svého areálu rozšíření (Hennig 1937; Papp 1978). U nás vykazuje silně synantropní tendenci — vyskytuje se hojně v otevřených chovech domácích a kožešinových zvířat. Dospělé mouchy navštěvují exkrementy i hnijící maso. Z Československa byl dosud uváděn jen z Moravy a Slovenska (Papp 1978; Gregor & Papp 1981).

Studovaný materiál: Moravia occ., Dolní Cerekev, farma kožešinové zvěře, 46♂ 17♀ 2. 9. 1981, 128♂ 19♀ 25. 8. 1982; Moravia mer., Strážnice, farma kožešinové zvěře, 14♂ 1♀ 20. 6. 1978, F. Gregor & M. Jurík leg., F. Gregor det., coll. Parazitol. ústav ČSAV.

Meoneura vagans (Fallén, 1823)

Holarktický druh, v Evropě udávaný jen z málo míst; v sousedství našeho státu je to jen Rakousko (Hennig 1937) a Maďarsko (Gregor & Papp 1981). U nás byl vícekrát sbírána na Moravě (Doskočil 1962; Gregor & Papp 1981), jednou v Čechách (Doskočil 1973) a na Slovensku (Gregor & Povolný 1961), vesměs vzácně. Druh je zřejmě eurytopní a sarkosaprofágní (Gregor & Papp 1981).

Studovaný materiál: Bohemia centr., Kunice, 1♂ 22. 9. 1974, M. Barták leg. et coll., L. Papp det.; Moravia occ., Dolní Cerekev, farma, 2♂ 1♀ 25. 8. 1983, F. Gregor leg. et det., coll. Parazitol. ústav ČSAV.

Meoneura atomata Papp, 1981

Druh byl popsán z Rakouska podle 2♂ 1♀ nalezených v centrálním masívu Alp ve výškách 1 500—2 000 m (Papp 1981); jeho bionomie je zatím neznámá, protože tyto exempláře byly chyceny vesměs při smýkání. Nový druh pro Československo.

Studovaný materiál: Bohemia mer., Bechyňská Smoleč, 1♂ 20. 5. 1983, na květoucím hlohу v smíšeném lese, 480 m, J. Máca leg., J. Roháček det., coll. Okresní muzeum, Soběslav.

Souhrn

Práce shrnuje zajímavější faunistické nálezy druhů čeledí *Milichiidae* (9 druhů) a *Carnidae* (7 druhů) z Československa. *Milichiella argygaster* (Perriš), *Phylomyza flavitarsis* (Meig.), *Ph. donisthorpei* Schmitz, *Leptometopa niveipennis* (Strobl), *Madiza pachymera* Becker, *Hemeromyia anthracina* Coll. a *Meoneura atomata* Papp jsou nové pro území ČSSR. *Neophylomyza acyglossa* (Vill.) je poprvé hlášena z Moravy, *Phylomyza equitans* (Hendel) a *Meoneura minutissima* (Zett.) ze Slovenska. Zvláště pozoruhodné je zjištění druhů *Madiza pachymera* a *Hemeromyia anthracina* v Československu, protože v obou případech jde o nejsevernější známé lokality.

Literatura

Czižek K. (1908): II. Nachtrag zu den „Beiträgen zu einer Dipterenfauna Mährens.“ — Mitt. Kom. naturwiss. Durchforsch. Mährens, Zool. Abt., 13:1—26.

Doskočil J. (1962): Dvojklidí (skupiny Acalyptrata) Rychlebských hor. — Přír. Cas. slez., 23:249—271.

- (1973): Dvoukřídli (*Diptera, Acalyptrata*) Pančické louky v Krkonoších. — Opera corcont., 10:211—224.
- Gregor F. (1973): Two new species of the genus *Meoneura* Rondani (*Diptera, Milichiidae*) from Czechoslovakia. — Acta ent. bohemoslov., 70:137—141.
- Gregor F. & Papp L. (1981): Czechoslovak species of the genus *Meoneura* (*Diptera, Carnidae*) with the description of *Meoneura moravica* sp. n. — Acta ent. bohemoslov., 78:199—207.
- Gregor F. & Povolný D. (1961): Resultate stationärer Untersuchungen von synanthropen Fliegen in der Umgebung einer Ortschaft in der Ostslowakei. — Zool. listy, 24:17—44.
- Hendel F. (1919): Neues über Milichiiden (*Dipt.*). — Ent. Mitt., 8:196—200.
- (1924): Neue europäische *Phylomyza*-Arten (*Dipt., Milch.*). — Dtsch. ent. Ztschr., 1924:405—408.
- Hennig W. (1937): 60a. *Milichiidae et Carnidae*. In Lindner E. (ed.): Die Fliegen der palaearktischen Region, Vol. 6, 91 pp., E. Schweizerbart'sche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart.
- Máca J. (1976): Příspěvek k poznání dvoukřídlého hmyzu (*Diptera*) jižních Čech. — Sbor. Jihočes. Muz. Č. Budějovice, přír. vědy, 18:103—140.
- Papp L. (1978): 72. család *Milichiidae* — Pákosztolagyek, 72a. család *Carnidae*. Fauna hung. 133, pp. 9—50, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- (1981): New species and taxonomical data of the Palaearctic *Lauzanidae* and *Carnidae* (*Diptera*). — Acta zool. Acad. sci. hung., 27:159—186.

Новые или интересные находки видов семейств Milichiidae и Carnidae в Чехословакии

Приводятся сведения о находках 9 видов семейства Milichiidae и 7 видов семейства Carnidae. Виды *Milichiella argyrogaster* (Perris, 1878), *Phylomyza flavitarsis* (Meigen, 1830), *Ph. donisthorpei* Schmitz, 1923, *Leptometopa niveipennis* (Strobl, 1900), *Madiza pachymera* Becker, 1908, *Meoneura atoma* Papp, 1981 и *Hemeromyia anthracina* Collin, 1949 являются новыми для территории Чехословакии. *Neophylomyza acyglossa* (Villeneuve, 1920) обнаружена в Моравии, *Phylomyza equitans* (Hendel, 1919) и *Meoneura minutissima* (Zetterstedt, 1860) в Словакии в первый раз. Открытие видов *Madiza pachymera* и *Hemeromyia anthracina* в Чехословакии особенно замечательно из-за того, что обнаруженные местонахождения являются севернейшими в Европе.

New and/or interesting records of Milichiidae and Carnidae (Diptera) from Czechoslovakia

Nine species of the family Milichiidae and seven of the Carnidae are recorded from Czechoslovakia. *Milichiella argyrogaster* (Perris, 1878), *Phylomyza flavitarsis* (Meigen, 1830), *Ph. donisthorpei* Schmitz, 1923, *Leptometopa niveipennis* (Strobl, 1900), *Madiza pachymera* Becker, 1908, *Hemeromyia anthracina* Collin, 1949 and *Meoneura atoma* Papp, 1981 are new for the territory of Czechoslovakia. *Neophylomyza acyglossa* (Villeneuve, 1920) is recorded from Moravia, *Phylomyza equitans* (Hendel, 1919) and *Meoneura minutissima* (Zetterstedt, 1860) from Slovakia for the first time. The findings of *Madiza pachymera* and *Hemeromyia anthracina* in Czechoslovakia are particularly remarkable as both the records represent the northernmost known localities.

Adresy autorů: dr. Jindřich Roháček, Slezské muzeum, entomologické oddělení, Vítězného února 35, 748 01 Opava, Czechoslovakia.
dr. Ing. František Gregor, CSc., Parazitologický ústav ČSAV,
pracoviště Brno, Zemědělská 3, 662 66 Brno, Czechoslovakia.

Nové knihy

Andreas Bärtels: ZWERGGEHÖLZE. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart 1983. 287 str. s 84 barevnými fotografiemi a 128 kresbami. Cena vázaného výtisku 68,— DM.

V současné době dochází u nás i jinde ve světě stále větší obliby malé zahradní plochy u obytných domů v podobě předzahrádek, atríjů či terasových a střešních zahradek. Tím se pochopitelně zvyšují i požadavky na kvalitní sortiment dekorativních menších keřů a nízkých stromků. Po pravdě řečeno fundovaných odborných a praktických informací o podobných okrasných dřevinách se zájemcům dostává jen poskrovnu.

Tím záslužnější je počin stuttgartského nakladatelství Eugen Ulmer v podobě nové výpravné publikace o zakrslých dřevinách, jejímž autorem je Andreas Bärtels. Autor v první části knihy, po krátkém vysvětlení pojmu „zakrslé dřeviny“ a jejich původu, předkládá základní údaje o širokých možnostech uplatnění zakrslých dřevin (zahrady vřesoviště, stepní, střešní, atriové, balkónové, terasové, předzahrádky, alpinaria, odpočívadla apod.) včetně technických a přestebných rad. Na závěr této části jsou zařazeny kapitoly o pěstování, údržbě a zimní ochraně rostlin, o pravidlech jejich řezu a o škůdcích a chorobách.

Druhá část publikace má lexikonový charakter. V abecedním pořadí jsou uváděny taxony zakrslých dřevin, odděleně listnaté a jehličnaté. U každého z nich nalezneme čtenáře vedle vědeckého jména, příslušné čeledě a německého jména zejména výstižný morfologický popis, původní areál výskytu a řadu praktických rad a pokynů pro nejvhodnější využití rostlin v praxi. Celá práce obsahuje množství dokonalých a instruktivních kreseb Gisely Tambourové, znázorňujících nejen celkový habitus či významné detaily rostlin, ale i charakteristické typy různých zahradek s nejvhodnějšími výsadbami a úpravami. Četné barevné fotografie dřevin mají obvyklý vysoký standard a zvyšují nejen informační hodnotu knihy, ale přispívají současně k tomu, že předkládaná publikace může sloužit jako ideální dárek přáteleům a milovníkům okrasného zahradnictví.

Pro pracovníky Arboreta v Novém Dvoře u Opavy je jistě potřebitelná autorova připomínka v pasáži o zajímavém taxonu *Microblota decussata* [str. 246–247], že podle zjištění tohoto pracoviště je mikrobiota — na rozdíl od dosavadních názorů dendrologů — jednodomá.

Doporučujeme předkládanou publikaci pozornosti našich odborníků i širšímu okruhu zájemců o dřeviny pro malé zahradky.

František Krkavec

Banyard P. J.: PŘÍRODNÍ DIVY SVĚTA. Vydalo nakladatelství Albatros Praha, 1982, 191 stran, cena 90 Kčs.

Knihu o přírodních dívech světa přeložila z anglického originálu Květa Jenšková. Překlad je velmi dobrý a na jeho odborné kvalitě jistě mají podíl i recenzenti J. Sládeček a B. Valnšček. Velkou atraktivitu a trvalou hodnotu knihy podmiňuje však zejména krásná a věrná reprodukované barevné fotografie, kterých je v ní 130. Jsou na nich zachyceny kuriozity a zajímavosti převážně geologické a geografické povahy ze všech světadílů. Tematiku napovídají názvy jednotlivých oddílů: Povrch Země, Růže rostlin, Růže ledu, Tvář vodstva, Nebe nad námi a Vfení pod námi. Ze známých „divů světa“ jsou zde představeny například Velký kaňon, gejzír Starý věrný, Velký korálový útes, Mrtvé moře, sopceň ostrov Surtsey, ale také ledovce, krápníkové jeskyně, zatmění Slunce nebo největší strom na Zemi. Fotografie jsou provázeny textem, poměrně stručným, avšak na úrovni nejnovějších vědeckých poznatků, takže se zde mnoho nového dočtuje nejen starší děti, ale i dospělí a také přírodovědci různých profesí. K zajímavosti přispívají i četné zmínky o lidových pověstech a pověrách, vztahujících se k jednotlivým přírodním divům, a historické odkazy.

Knihu, která přišla do prodeje koncem roku 1983 ve 20 000 výtiscích, byla ihned rozebrána. Protože jde o velmi hodnotnou publikaci, ojedinělou v naší literatuře, bylo by záhadno uvažovat o dalších vydáních.

Zdeněk Gába